

Kalkmaleriernes historie

Kalkmalerierne i skibets vesthvælv er udført i 1576. De blev senere overkalket. I 1897 finder man spor efter malerierne, men først ved en større renovering af kirken i 1966- 67 afdækkes kalkmalerierne.

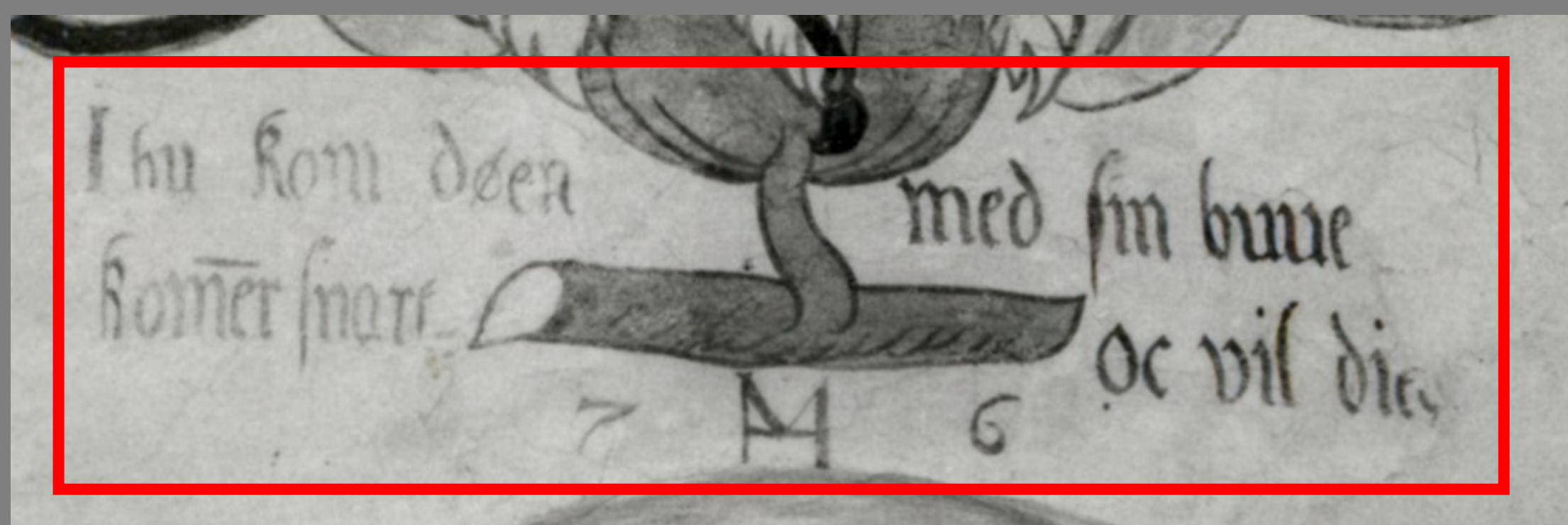
Under udsmykningens hovedscene et *memento mori*, som på latin betyder '*husk, at (du skal) dø*', ses signaturen HM flankeret af tallet 76.

Samme signatur findes på malede alterbordsforsider i Svinninge - og Højby kirke, begge leveret af Harmen snedkerværksted.

Lige over dateringen står indskriften, der understreger billedets budskab:
»I hu kom dø(!)en med sin buue/
kom(m)er snart oc vil dig [sluge]«.

Denne fremstilling af døden med sin bue er enestående i dansk kalkmaleri og er blandt andet grund til at kalkmalerierne er vurderet meget bevaringsværdige.

Foto: Nationalmuseets Antikvarisk– Topografisk arkiv, LL, 1981

Udsmykningen består af forskellige kolbeblomster, der vokser op af grene. På flere af blomsterne sidder fugle som vores hjemlige skade, ugle og stork, men også eksotiske fugle som papegøje.

Under kalkmalerierne ligger et ældre kalklag. Nederst på vestkappen ses et lille bomærke, der formentlig er lavet i forbindelse med hvælvingens opførelse i starten er 1400- tallet.

Foto: Nationalmuseet, Roberto Fortuna, 2019

Nationalmuseet

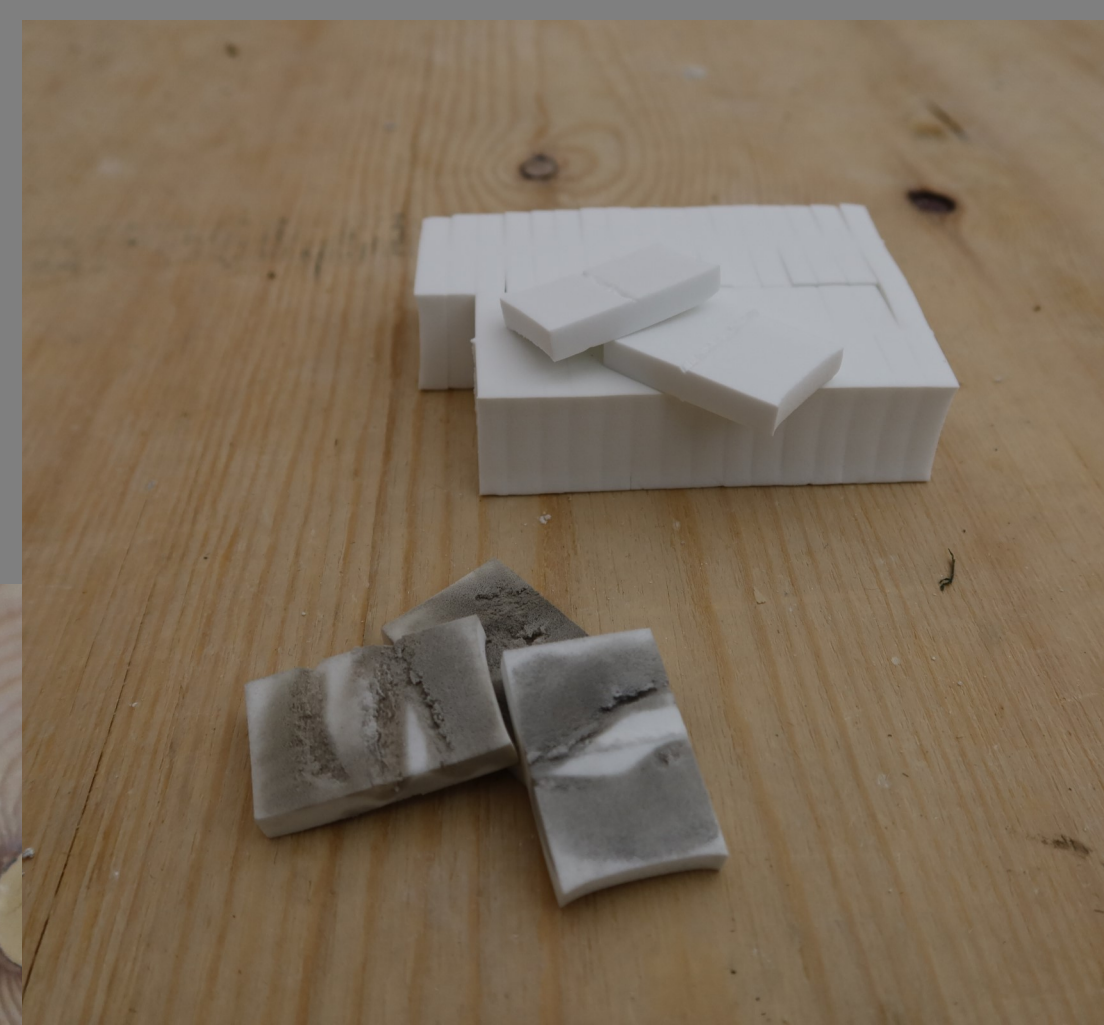
Afrensning

Store dele af kalkmalerierne var dækket af et jævnt lag smuds og begroet med skimmel. Det ligger som et gråt filter og slører maleriernes farvekraft og kontrasten mellem bemalede og ikke-bemalede områder.

Et af de indledende trin i restaureringen af kalkmalerierne har derfor været at rense overfladen.

Her ses flere renseprøver, der viser hvor stor kontrast der er mellem de rensede (de røde firkanter) og de ikke rensede overflader.

Baggrunden blev børstet ned med gede- og svinhårspensler

De dele af de bemalede områder, der tålte berøring blev rensset med PU svampe.

Nogle steder blev konturstreger penslet med flydende mentol inden rensningen kunne begyndes. Det sikrer farvelaget midlertidigt.

Mentolen fordamper over tid og efterlader ikke rester på overfladen.

Vi arbejdede under afrensningen med ånde-drætsværn for at beskytte os mod skimmelvækst på kalkmalerierne.

Nationalmuseet

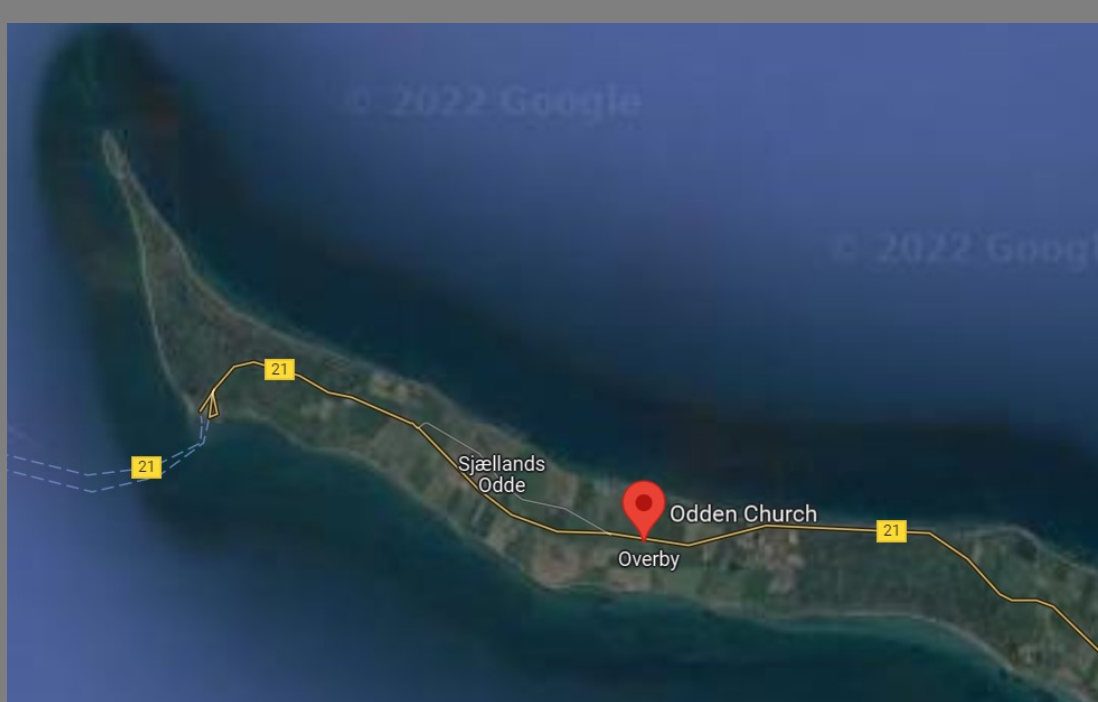
Salte i murværket

Saltudfældninger udgør kalkmaleriernes mest alvorlige skadesfænomen. Saltskaderne ses som afskalninger og pulverisering af farvelaget på ca. en tredjedel af udsmykningen. Desværre er hovedmotivet på sydkappen alvorligt angrebet. Her er visse detaljer er helt forsvundet.

Skaderne opstår ved at saltene skifter imellem at være opløste og udkrystalliserede, fordi luftfugtigheden i kirken svinger. Dette fænomen resulterer i, at overfladen sprænges af, der hvor saltene udkrystalliserer.

Til sammenligning ses her et arkivbillede fra 1981 og et billede tager ved forundersøgelsen i 2019. Det er tydeligt at se hvor meget af motivet der er forsvundet; fx de to storke, der sidder cirka midt for.

Det er måske ikke så forbavsende, at der findes salte i Odden Kirke. Fra kirken er der kun ganske få kilometer til Kattegat, i både nord- og sydlig retning. Kirken ligger højt og er udsat for kraftig vind, der blæser ind fra Kattegat.

Flere steder har vi lavet forsøg med at sikre den afskallende og pulveriserende overflade ved at sprøjte kalk i ultrafin partikelstørrelse opløst i alkohol på motiverne. Det har nogle steder vist sig effektivt, men dele af farvelaget vil være umuligt at redde, og vil kræve genskabelse.

Nationalmuseet

Gamle reparationer

- Ro på baggrunden

En anden stor udfordring under den nuværende restaurering af kalkmalerierne er at skabe en rolig baggrund.

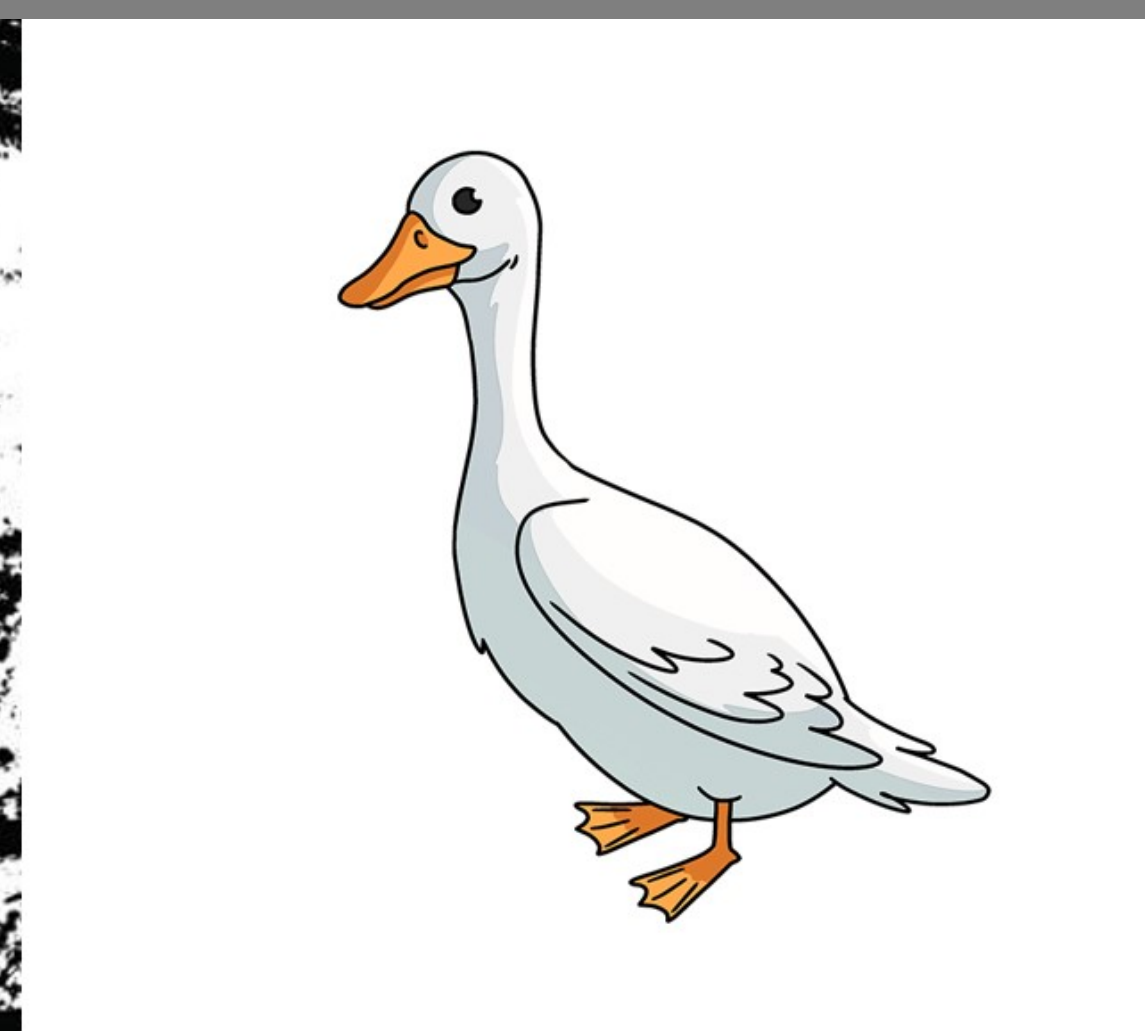
Den kalkede baggrund er flere steder præget af skader, der er opstået i forbindelse med afdækningen af malerierne, samt ældre reparationer af fx sætningsrevner.

Den urolige baggrund fremstår i dag som et rodet og forstyrrende element, der påvirker motivernes udtryk.

Overfladen af de gamle reparationer bliver fjernet og genopbygges med kalkmørtel og tonet hvidtekalk, således at de ikke kommer til at forstyrre motiverne længere.

Små svindrevner renses og udfyldes med kalkpasta, og andre forstyrrende skader udbedres med tonet hvidtekalk eller pastelskridt.

En visualisering af hvor meget baggrunden betyder for læsningen af et motiv.

Nationalmuseet

Kalkmalerier andre steder i kirken

I 1897 blev ringe bevarede kalkmalerier fra omkring år 1575 (muligvis tidligere) afdækket i skibets østhvælv.

Det blev vurderet at de ikke kunne afdækkes i hel stand og de blev derfor overhvidtet påny.

Under istandsættelsen af kirken i 1966-67 blev det igen forsøgt at afdække kalkmalerierne i det østlige hvælv. Endnu engang blev det vurderet at de ikke kunne afdækkes i tilfredsstillende stand og de blev derfor overkalket igen.

De to øverste billeder er fotodokumentation af kalkmalerierne i kirken østhvælv.

Foto: Nationalmuseets Antikvarisk-Topografisk Arkiv, Jan Gehl, 1966-67

Man afdækkede også et kalkmaleri-fragment fra 1400-tallet, under restaureringen 1967 (stedet ikke angivet) . Det blev også efterfølgende gentildækket.

Foto: Nationalmuseets Antikvarisk-Topografisk Arkiv, E. Mikkelsen, 1967

Nationalmuseet